

Stosunek do innych narodów

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2018 roku

Fundacja Centrum Badań Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Już od ponad dwudziestu pięciu lat badamy stosunek Polaków do innych narodów, starając się określić, które z nich są na ogół darzone sympatią, a w stosunku do których przeważa niechęć. W tym roku¹ zapytaliśmy o nastawienie do dwudziestu dwóch narodów i grup etnicznych.

Respondenci oceniali na siedmiopunktowej skali², w jakim stopniu darzą dany naród sympatią bądź też są mu niechętni. Uzyskane wyniki przedstawiamy w formie zagregowanej do trzech kategorii: sympatii (punkty na skali od +1 do +3), obojętności (0) i niechęci (od -1 do -3). W ten sposób prezentujemy zasięg sympatii i antypatii do poszczególnych narodów. Dla pełniejszej informacji posługujemy się wartościami średnich, które dodatkowo pokazują natężenie sympatii bądź niechęci. Przy obliczaniu średnich uwzględniliśmy odpowiedzi tylko tych respondentów, którzy mają określony stosunek do danego narodu, pominęliśmy zaś odpowiedzi osób niemających zdania na ten temat.

SYMPATIA I ANTYPATIA DO INNYCH NARODÓW

Ranking najbardziej lubianych nacji otwierają Czesi, Włosi, Słowacy, Węgrzy oraz Amerykanie, których sympatią darzy ponad połowa badanych (od 51% do 56%). Niewiele mniej ankietowanych ma pozytywne nastawienie do Anglików, Chorwatów oraz Irlandczyków (od 46% do 50%).

Mniej więcej dwie piąte respondentów z sympatią odnosi się do Duńczyków, Francuzów, Finów, Litwinów oraz Niemców (od 36% do 41%). Zaznaczyć przy tym należy, że w przypadku wszystkich wymienionych dotąd nacji sympatia przeważa nad niechęcią, choć jeśli chodzi o Niemców, przewaga ta jest bardzo niewielka (36% wobec 34%).

Mniej więcej jedna trzecia badanych ma przychylnie nastawienie wobec Bułgarów (34%), Białorusinów (31%), Chińczyków (31%), Ukraińców (31%) oraz Żydów (31%). W tej grupie narodów jedynie wobec Bułgarów Polacy wyraźnie częściej przejawiają pozytywne niż negatywne emocje (34% wobec 20%),

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (344) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 10–17 stycznia 2019 roku na liczącej 928 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Stosunek do poszczególnych narodów respondenci określali na skali od 1 do 7. Opracowując wyniki, skalę tę zastąpiliśmy, w celu ułatwienia czytelnikom interpretacji wartości średnich, skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia). Środkiem nowej skali jest 0, oznaczające obojętność, średnie powyżej 0 wskazują zatem na sympatię, a poniżej 0 – na niechęć.

wobec Białorusinów, Chińczyków oraz Żydów porównywalnie często deklarowana jest sympatia co niechęć, wobec Ukraińców natomiast niechęć przeważa nad sympatią (41% wobec 31%).

Wobec pozostałych nacji uwzględnionych w sondażu negatywne nastawienie deklarowane jest częściej niż pozytywne. Około jednej czwartej respondentów wyraża pozytywne nastawienie wobec Rosjan (28%) i Rumunów (24%), a niechęć do nich deklaruje znacznie więcej ankietowanych (odsetki odpowiednio: 43% i 40%).

Ponad połowa badanych z dystansem podchodzi do Romów (57%) i Arabów (65%), a sympatię do nich deklaruje relatywnie niewielu (odpowiednio: 17% i 13%).

Warto dodać, że niemal wszyscy badani mają sprecyzowane nastawienie wobec Niemców (96%), Rosjan (96%), Czechów, Amerykanów, Ukraińców, Romów (po 95%). Natomiast najmniej respondentów ma wyrobiony stosunek do Finów (84%) oraz Duńczyków (86%).

CBOS

RYS. 1. Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?

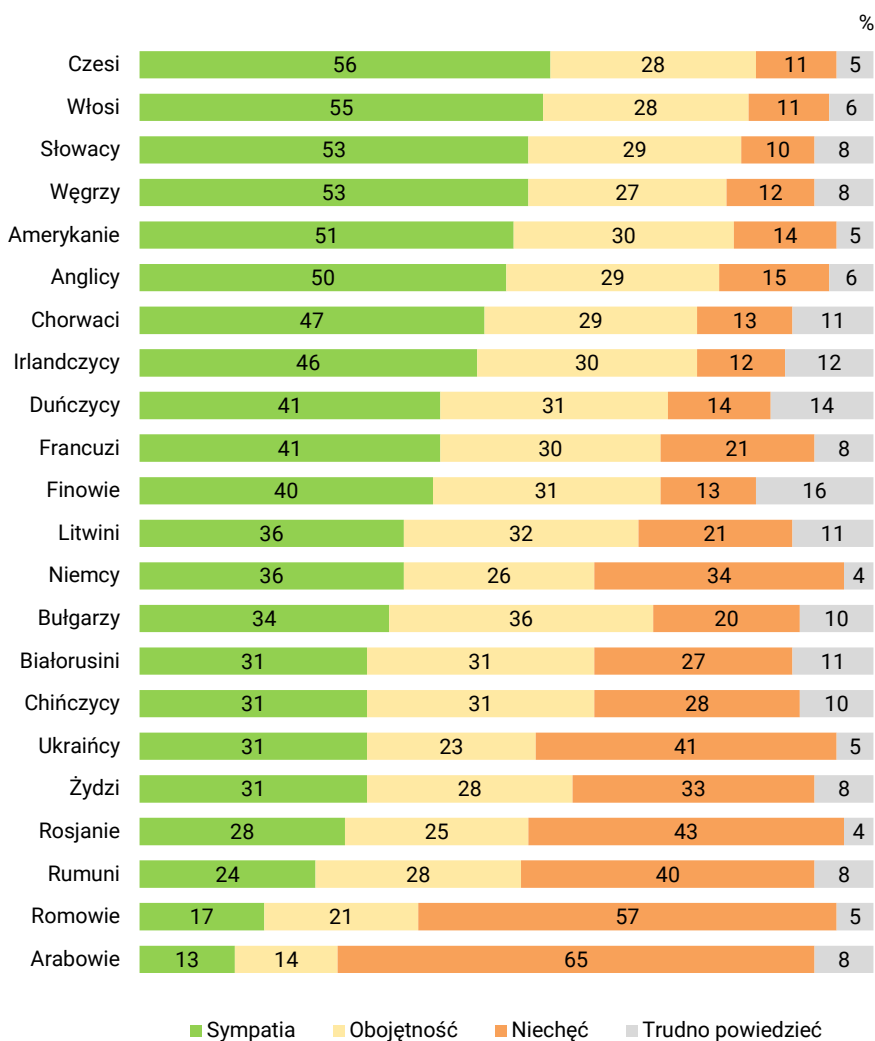

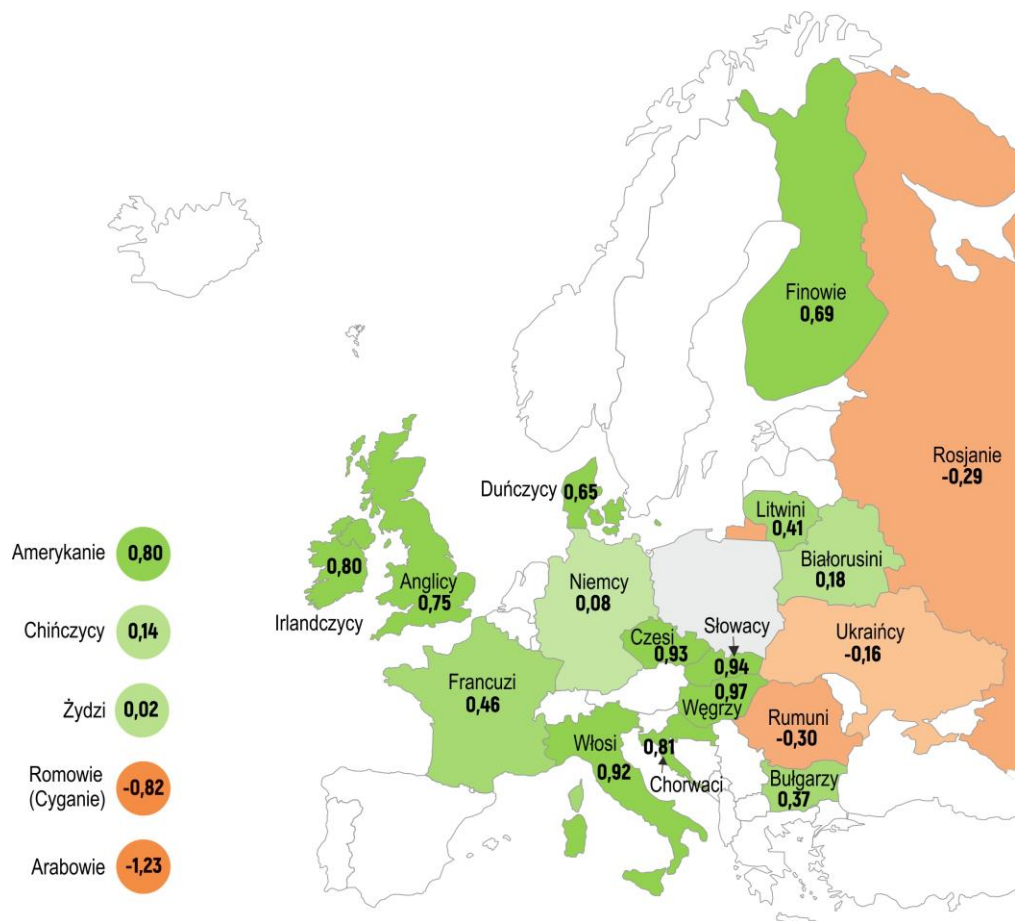
TABELA 1. Zmiany sympatii do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																								
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19
	w procentach																								
Amerykanie	62	58	63	59	64	61	54	50	58	56	45	46	49	44	47	45	43	51	43	41	44	46	54	43	51
Anglicy	47	41	51	51	55	50	45	44	51	49	46	50	50	53	51	50	44	54	47	43	48	47	51	43	50
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13	11	8	9	12	21	24	23	23	-	-	-	8	16	10	13
Białorusini	19	17	18	21	22	19	18	26	26	22	21	18	23	27	34	34	31	33	30	29	28	25	37	21	31
Bułgarzy	19	16	23	23	23	20	20	25	26	24	22	19	24	29	35	37	33	38	32	31	32	26	-	-	34
Chińczycy	-	-	-	-	-	21	19	22	26	22	20	16	18	22	31	29	31	32	27	25	27	25	37	24	31
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	25	29	28	-	-	-	-	-	40	36	44	37	38	39	-	46	-	47
Czesi	38	30	43	44	45	41	44	47	50	50	49	46	52	53	53	53	51	58	51	50	50	50	59	44	56
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	35	32	40	41	45	43	38	48	37	-	-	-	46	-	41
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	30	35	37	-	43	40	45	38	-	-	-	-	-	40
Francuzi	61	51	67	62	60	58	53	55	51	48	45	43	48	52	49	51	45	53	41	44	44	43	48	33	41
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39	43	49	54	47	46	40	47	44	46	42	-	-	-	46
Litwini	24	22	35	36	36	29	30	36	38	36	38	32	36	38	41	42	36	40	32	34	34	31	42	28	36
Niemcy	23	26	35	43	38	32	31	32	38	36	33	34	33	30	38	39	38	43	38	39	43	37	46	30	36
Romowie (Cyganie)	-	6	10	12	10	10	13	17	15	16	15	13	14	14	21	23	22	24	20	20	18	11	21	12	17
Rosjanie	17	16	17	21	20	19	17	23	24	22	18	16	22	24	30	34	32	34	31	25	22	20	31	18	28
Rumuni	9	8	11	12	11	10	13	15	15	15	14	12	16	16	25	26	24	26	21	21	21	15	28	-	24
Słowacy	33	32	44	38	39	36	34	42	42	43	41	36	44	48	51	51	49	57	48	47	48	48	57	42	53
Ukraińcy	12	9	14	16	15	13	16	19	22	19	29	23	24	25	34	34	32	32	31	34	36	27	36	24	31
Węgrzy	47	41	56	48	47	44	44	47	48	45	43	39	45	45	48	49	46	52	42	43	44	45	54	42	53
Włosi	63	54	66	62	63	55	53	54	54	53	50	52	52	51	54	52	47	55	46	48	51	49	57	44	55
Żydzi	15	17	25	26	28	19	19	19	23	21	18	20	20	23	34	31	31	33	28	29	28	23	37	24	31

TABELA 2. Zmiany niechęci do poszczególnych narodów

Narody	Wskazania respondentów według terminów badań																								
	'93	'94	'95	'96	'97	'98	'99	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19
	w procentach																								
Amerykanie	9	13	10	9	6	10	12	14	12	17	20	24	16	21	18	16	19	16	21	21	17	17	13	14	14
Anglicy	16	20	17	13	12	16	15	18	15	19	17	19	15	14	15	12	16	15	15	20	15	16	16	16	15
Arabowie	-	-	-	-	-	-	-	-	54	60	59	70	66	55	49	43	42	46	-	-	-	67	59	62	65
Białorusini	47	49	53	50	46	48	50	40	36	44	37	51	39	34	26	23	26	26	31	31	29	32	23	32	27
Bułgarzy	41	43	42	39	39	41	40	36	30	35	32	42	34	28	20	18	20	20	25	28	25	26	-	-	20
Chińczycy	-	-	-	-	-	36	37	35	32	39	37	47	43	38	30	27	26	31	32	36	29	28	21	31	28
Chorwaci	-	-	-	-	-	-	-	32	26	30	-	-	-	-	-	14	15	18	19	20	18	-	13	-	13
Czesi	28	32	25	22	19	22	18	15	15	18	14	22	14	15	12	9	12	11	13	17	14	13	10	14	11
Duńczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	25	18	17	14	11	13	14	16	-	-	-	13	-	14
Finowie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	26	21	17	-	11	13	13	17	-	-	-	-	-	13
Francuzi	9	13	8	6	8	11	11	9	12	19	19	25	16	14	15	10	14	13	17	18	16	18	14	24	21
Irlandczycy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	21	15	11	13	12	13	14	14	15	15	-	-	-	12
Litwini	43	43	33	31	30	34	29	24	24	26	21	31	24	22	17	15	19	23	25	27	22	27	20	25	21
Niemcy	53	45	38	31	30	39	39	36	31	38	34	38	33	39	32	28	27	24	28	30	22	26	22	36	34
Romowie (Cyganie)	-	75	73	70	71	69	64	56	60	61	56	65	58	59	51	47	49	50	52	55	58	67	50	59	57
Rosjanie	56	59	59	57	53	55	57	47	43	49	53	61	47	46	41	31	34	33	39	42	50	50	38	49	43
Rumuni	66	68	68	70	66	66	63	56	55	58	54	62	52	51	40	35	40	39	41	45	43	47	35	-	40
Słowacy	27	27	22	21	22	26	21	15	17	20	16	26	18	15	13	11	11	10	13	15	12	13	10	14	10
Ukraińcy	65	66	63	60	60	59	58	49	48	51	34	50	42	39	31	29	33	32	33	33	32	34	32	40	41
Węgrzy	18	21	14	16	16	20	15	15	14	19	13	25	18	16	13	10	12	13	16	17	14	17	12	16	12
Włosi	6	12	8	7	8	11	11	8	10	12	11	15	14	13	12	10	13	11	15	15	11	13	10	14	11
Żydzi	51	47	45	41	41	48	49	47	46	47	45	50	45	40	32	27	31	29	34	33	32	37	26	33	33

RYS. 2. Średnie ocen na skali sympatii–niechęci do wybranych narodów*

* Średnie mierzone na skali od -3 (maksymalna niechęć) do +3 (maksymalna sympatia)

W tym roku odnotowujemy poprawę nastawienia do niemal wszystkich nacji uwzględnionych w sondażu. W stosunku do roku ubiegłego bardzo wyraźnie przybyło badanych darzących sympatią Czechów, Słowaków, Białorusinów, Rosjan, Węgrów oraz Włochów. Ponadto dość znacząco zmniejszyły się odsetki ankietowanych deklarujących negatywne nastawienie wobec Rosjan i Białorusinów.

Uwzględniając średnie ocen, zauważyć można, że największa poprawa nastawienia dotyczy Rosjan (wzrost średniej o 0,40), Białorusinów (wzrost średniej 0,38), Węgrów (wzrost o 0,38) oraz Słowaków (wzrost o 0,33). Ponadto w porównaniu z pomiarem w roku 2016 istotnie poprawił się nasz stosunek do Bułgarów (wzrost średniej o 0,36), w porównaniu z rokiem 2015 nieznacznie poprawiło się nastawienie do Irlandczyków (wzrost średniej 0,14), a porównaniu z rokiem 2013 – stosunek do Finów (wzrost średniej o 0,16). Natomiast zmiany w naszym nastawieniu do Chorwatów, Duńczyków oraz Rumunów w porównaniu z rokiem 2017 są nieistotne statystycznie.

Podkreślić należy, że tegoroczna poprawa nastawienia Polaków do innych nacji wynika w większej mierze ze wzrostu deklarowanej sympatii niż spadku niechęci.

TABELA 3

Narody (kolejność według kierunku i wielkości zmiany)	Zmiany średnich na skali od -3 (maksymalna niechęć) do +3 (maksymalna sympatia)		
	2018	2019	Różnica
Amerykanie	0,61	0,80	0,19*
Anglicy	0,54	0,75	0,21*
Arabowie	-1,37	-1,23	0,14
Białorusini	-0,20	0,18	0,38*
Chińczycy	-0,11	0,14	0,25*
Czesi	0,63	0,93	0,30*
Francuzi	0,23	0,46	0,23*
Litwini	0,11	0,41	0,30*
Niemcy	-0,13	0,08	0,21*
Romowie (Cyganie)	-1,07	-0,82	0,25*
Rosjanie	-0,69	-0,29	0,40*
Słowacy	0,61	0,94	0,33*
Ukraińcy	-0,33	-0,16	0,17*
Węgrzy	0,59	0,97	0,38*
Włosi	0,66	0,92	0,26*
Żydzi	-0,19	0,02	0,21*

* Różnice średnich istotne statystycznie na poziomie 0,05

Odnosząc obecne wyniki do ubiegłorocznych, warto pamiętać, że w zeszłym roku odnotowaliśmy dość wyraźne pogorszenie nastawienia do praktycznie wszystkich narodów. Zestawiając natomiast obecne wyniki z tymi sprzed dwóch lat, zauważyć można pogorszenie naszego nastawienia do Niemców, Francuzów oraz Ukraińców. Można również zauważyć, że w ciągu ostatnich kilku lat (w stosunku do pomiaru z roku 2016) bardzo wyraźnie poprawiło się nasze nastawienie do Bułgarów, a odsetek

badanych deklarujących negatywne nastawienie do tej nacji jest najniższy od 2012 roku. Ta poprawa nastawienia może wynikać z osobistych doświadczeń związanych z wyjazdami wakacyjnymi (Bułgaria w ostatnich latach stała się popularnym miejscem letniego wypoczynku).

Patrząc z perspektywy ostatniego ćwierćwiecza, obserwujemy też tendencję związaną z unifikowaniem się nastawienia do innych nacji. Nasz stosunek do narodów darzonych przed laty ponadprzeciętną sympatią, np. do Włochów, Amerykanów, Francuzów, uległ pogorszeniu, natomiast do tych niegdyś mniej lubianych, np. Niemców, Ukraińców, Żydów – poprawił się.

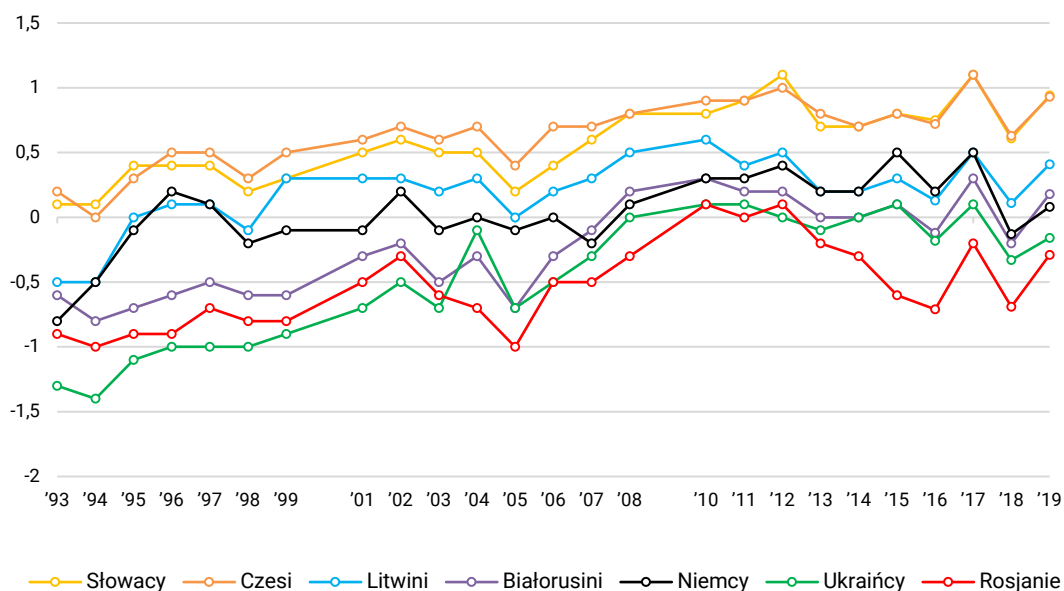
Stosunek do innych narodów stanowi wypadkową wielu czynników. Kształtują go stereotypy narodowościowe, uwarunkowania historyczne, własne doświadczenia, wydarzenia bieżące oraz stosunki polityczne między krajami zamieszkiwanymi przez poszczególne nacje. Od lat też obserwujemy generalną zależność: Polacy większą sympatią darzą nacje zamieszkujące kraje cechujące się wyższym poziomem życia (mierzonym np. takimi wskaźnikami rozwoju społecznego jak Human Development Index), stanowiące dla nas pozytywną grupę odniesienia, do której aspirujemy, mniejszą zaś te, które charakteryzują się niższym poziomem życia³.

W tym roku odnotowaliśmy poprawę nastawienia do wszystkich naszych sąsiadów, a największa zmiana in plus nastąpiła w stosunku do Rosjan (biorąc pod uwagę zmiany w średnich). Nie zmienia to jednak faktu, że do Rosjan spośród wszystkich sąsiadów podchodzimy z największym dystansem. Niezmiennie, od kiedy monitorujemy nastawienie do innych narodów, naszymi ulubionymi sąsiadami są Czesi i Słowacy. Obecnie po Czechach i Słowakach sytuują się Litwini, a za nimi Białorusini i Niemcy, których darzymy porównywalną sympatią (uwzględniając średnie ocen). Patrząc natomiast na szczegółowe wyniki, można zauważyć, że nasze nastawienie do Niemców jest bardziej spolaryzowane niż do Białorusinów – w stosunku do Niemców częściej deklarujemy zarówno sympatię, jak i niechęć, rzadziej natomiast obojętność oraz rzadziej nie mamy sprecyzowanego nastawienia do tej nacji. Na początku lat 90. XX wieku i w pierwszych latach XXI wieku – mniej więcej do czasu pomarańczowej rewolucji – najbardziej krytyczny stosunek mieliśmy do Ukraińców, natomiast obecnie – do Rosjan.

---

³ Zob. komunikaty CBOS „Stosunek Polaków do innych narodów”, luty 2012 (oprac. M. Omyła-Rudzka) oraz „Stosunek do innych narodów”, kwiecień 2016 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

RYS. 3. Zmiany nastawienia do naszych sąsiadów – średnie ocen*

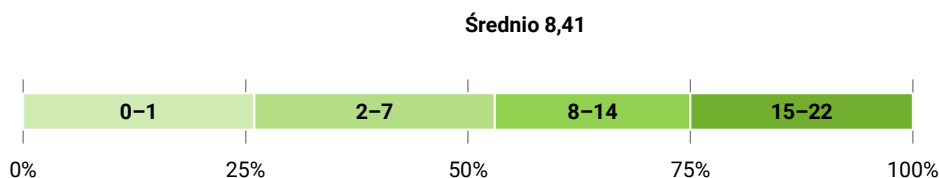
* Średnie mierzone na skali od -3 (maksymalna niechęć) do +3 (maksymalna sympatia)

ZRÓŻNICOWANIA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE

Przeanalizowano, jakie cechy społeczno-demograficzne sprzyjają przychylnemu nastawieniu do innych nacji, a jakie niechęci. W tym celu stworzone zostały dwa wskaźniki – sympatii oraz niechęci. Wskaźnik sympatii dla danej grupy społeczno-demograficznej to średnia liczba lubianych przez nią nacji, a wskaźnik niechęci to średnia liczba narodów, wobec których dana grupa zadeklarowała niechęć. Wartość wskaźnika sympatii wśród ogółu badanych wynosi 8,41, co oznacza, że badani wyrażali sympatię przeciętnie do 8 spośród 22 narodów uwzględnionych w sondażu. Poza sympatią i antypatią badani mogli zadeklarować stosunek obojętny (środek skali) bądź też nie mieć sprecyzowanego zdania na ich temat (odpowiedź „trudno powiedzieć”). Co czwarty ankietowany wyrażał pozytywne nastawienie do co najwyżej jednego narodu i taka sama liczba badanych miała przychylne nastawienie do co najmniej 15 nacji. Pozostali (4,9%) deklarowali sympatię do 2–14 narodów.

CBOS

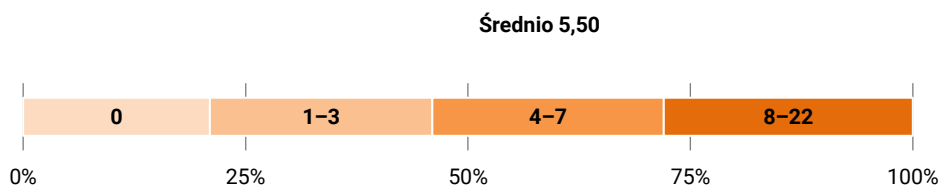
RYS. 4. Wskaźnik sympatii do narodów – liczba narodów, do których deklarowano sympatię

Natomiast wartość wskaźnika niechęci wynosi 5,50, co oznacza, że badani przeciętnie wyrażali negatywne emocje do co czwartego narodu uwzględnionego w sondażu. Mniej więcej połowa respondentów (46%) wyrażała niechęć relatywnie rzadko – do co najwyżej 3 nacji, pozostali (54%) przejawiali negatywne nastawienie wobec co najmniej 4 narodów.

CBOS

RYS. 5. Wskaźnik niechęci do narodów – liczba narodów, do których deklarowano niechęć

Z analiz różnicowań społeczno-demograficznych wynika, że sympatię do innych nacji częściej niż pozostali wyrażali absolwenci wyższych uczelni (wartość wskaźnika sympatii 10,18), badani z gospodarstw domowych o dochodach *per capita* wynoszących co najmniej 2500 zł (wartość wskaźnika – 10,64), mieszkańcy największych miast (wartość wskaźnika – 9,41), osoby w wieku 35–54 lata (wartość wskaźników w zależności od kategorii wiekowych odpowiednio: 9,15 i 9,21). Uwzględniając natomiast kwestie światopoglądowe, zauważyć można, że bardziej przychylnie nastawienie do innych nacji deklarowali respondenci nieuczestniczący w praktykach religijnych (wartość wskaźnika – 11,21) oraz ankietowani o lewicowych poglądach politycznych (wartość wskaźnika – 9,78).

Deklaracje niechęci są trochę mniej zróżnicowane społecznie, zauważyć jednak można, że nieco częściej niż pozostali negatywne nastawienie do innych narodów deklarowali mieszkańcy miast poniżej 20 tys. mieszkańców (wartość wskaźnika niechęci – 6,07), badani z wykształceniem zasadniczym zawodowym (wartość wskaźnika – 6,53) oraz ankietowani z gospodarstw domowych o najniższych dochodach *per capita* (wartość wskaźnika – 6,81). Natomiast rzadziej niż pozostali niechęć wobec innych nacji deklarowali absolwenci wyższych uczelni (wartość wskaźnika – 4,14), mieszkańcy

największych miast (wartość wskaźnika – 4,89), respondenci z gospodarstw domowych o najwyższych dochodach (wartość wskaźnika – 4,37), a biorąc pod uwagę kwestie światopoglądowe – badani niepraktykujący religijnie (wartość wskaźnika – 3,91).

Polacy największą sympatią darzą Czechów, Włochów, Słowaków, Węgrów oraz Amerykanów. Z kolei najrzadziej pozytywne emocje przejawiają wobec Arabów oraz Romów. Na dwadzieścia dwa uwzględnione w sondażu narody w stosunku do szesnastu w mniejszym lub większym stopniu przeważa sympatia, wobec sześciu zaś – niechęć.

Po ubiegłorocznym pogorszeniu nastawienia do innych nacji w tym roku odnotowujemy poprawę. Bardzo wyraźnie przybyło badanych darzących sympatią Czechów, Słowaków, Białorusinów, Rosjan, Węgrów oraz Włochów. Ponadto dość znacząco zmniejszyły się odsetki ankietowanych deklarujących negatywne nastawienie wobec Rosjan i Białorusinów.

Opracowała

Małgorzata Omyła-Rudzka